

Probleminio elgesio valdymas (elgesio modifikavimas, paskatinimų sistema)

Tikslas: supažindinti su probleminio elgesio valdymo strategijomis, paskatinimų naudojimas valdant netinkamą elgesį.

Probleminį elgesį vaikai autistai dažnai išvysto kaip efektyvią bendravimo priemonę – būdą gauti to, ko nori. Dažnai nekalbantys vaikai probleminį elgesį naudoja kaip komunikaciją, pvz.; vaiko šaukimas, spardymasis yra būdas paskyti, kad reikalinga pertrauka, todėl turime išmokyti kaip tai pasakyti paveikslėliu, simboliu ar gestu. Svarbu suprasti, kad vaikai su autizmo spektro sutrikimais gali naudoti tik tomis priemonėmis, kuriomis jie išmokyti naudotis. Vaiko nepaveiks nepriekaištingas žvilgsnis, jei elgiasi netinkamai, nes jis nemoka skaityti veido išraiškų. Neverta pamokslauti, moralizuoti ar retoriškai klausyti: „kas šitaip elgiasi?“, „kodėl tu taip elgiasi?“. Verčiau suteikime kuo daugiau priemonių padėsiančių lengviau suprasti, nusiraminti. Žodinių instrukcijų nepakanka, kadangi daugelis jų vizualikai, informaciją geriau priima ir supranta vaizdais, todėl net jei vaikas kalba jis gali nesuvokti, ką turėtų daryti. Vaizdinės instrukcijos padės vaikui greičiau suprasti nuorodas. Paveikslėliai, simboliai papildys ir sudarys pilnesnį vaizdą apie pageidaujamą elgesį.

Kiekvienam elgesiui būtina priežastis. Neatsiranda iš niekur – visada bus prieš tai įvykęs įvykis, o po elgesio bus pasekmė. Rinkite duomenis ir analizuokite.

- Kaip dažnai elgesys pasireiškia, dėl kokios priežasties?
- Kas buvo prieš pasireiškiant probleminiams elgesiui?
- Kada prasidėjo?
- Kokioje aplinkoje?
- Kiek laiko truko?
- Kas buvo po to?
- Ką vaikas gavo rezultate?

Elgesio analizė – ABC

Stimulas – elgesys - pasekmė

Stimulas, kuris sukelia nepageidaujamą elgesį (kas vyko prieš pasireiškiant probleminiui elgesiui?)

Elgesys (stebimas tikslinis elgesys)

Pasekmė (geros/blogos pasekmės)

Probleminį elgesį gali rodyti dėl šių priežasčių:

- ✓ siekiant norimo daikto, veiklos;
- ✓ jei negauna, ko nori;
- ✓ siekiant išvengti užduoties;
- ✓ kai nenori daryti to, kas pasakyta;
- ✓ kai nenori užsiimti siūloma veikla;
- ✓ jei reikia palaukti;
- ✓ pojūčių perkrova (per didelis garsas, per ryški šviesa ir pan.)

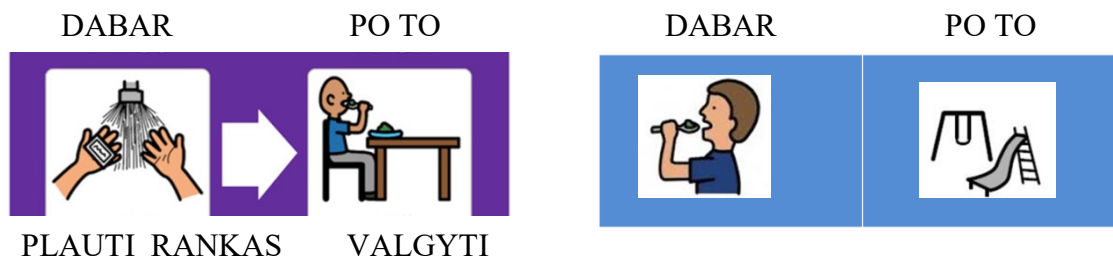
Netinkamo elgesio pakeitimas tinkamu

Autistai labai reiklūs dėmesiui. Kai vaikas verkia mes jį raminame, imame ant rankų, tai visiškai netinka vaikams autistams. Savo verkimą nauduos kaip dėmesio išraišką. Mes dar labiau pastiprinsime nepageidaujamą elgesį. Nekreipdami dėmesio sumažinsime nepageidaujamą dėmesį. Vaikas greitai supras, kad probleminis elgesys iššaukia jūsų dėmesį, tai jis kartos nepageidaujamą elgesį – reaguokite ramiai ar nereaguokite. Dažnai atkreipiame dėmesį, kai vaikas blogai elgiasi, o ne tada, kai gerai elgiasi. Visada pastebėkime, kai vaikas gerai elgiasi, pagirkite, apdovanokime. Tai jis ir norės gerai elgtis, nes jis gauna tai, ko nori. Apdovanojus už tinkamą elgesį, vaikas norės gerą elgesį kartoti, nes paprasčiausia jam tai naudinga.

Tikslas – mokyti, o ne bausti, pakeisti, o ne sustabdyti

- Sukurkite situacijas, suteikite pagalbą, kad tinkamas elgesys pasireikštų
- Gautų atlygį už tinkamą elgesį

- Pastebėkite vaiką elgiantis tinkamai ir būtinai pagirkime, apdovanokite
- Vengti neigiamos instrukcijos formos, pvz.; nešauk, pasakyti „kalbėk tyliai“ ir parodyti simbolį
- Leiskite pasirinkti. Daugumą netinkamo elgesio situacijų galima išspręsti ar sumažinti naudojant pasirinkimą pvz.; „dabar negalima žaisti kompiuteriu, bet galime žiūrėti televizorių arba skaityti knygą“. Leiskime vaikui pasirinkti, ko nori.



Naudokite paskatinimą valdant netinkamą elgesį

Autistiškas vaikas, kaip ir bet kuris kitas vaikas, reaguos į atlygį arba, kaip tai vadina specialistai, paskatinimą. **Apdovanojimai yra pati efektyviausia priemonė mokymo procese.**

Ieškoti to, kas vaiką motyvuoja. Vaikas turi žinoti, kad jo pastangos, veikla bus apdovanota duos rezultatą – gaus ko nori, pvz; jei vaikas įpratęs gauti atlygį už darbą, jis rašys greičiau, nes žino, kad gaus paskatinimą. Mažesnius vaikus apdovanoti maistu, žaislu, jei vaikui patinka kutenimai, mylavimai. Būtinai reikia surasti ar pokalbyje su tėvais išsiaiškinti, kas vaikui labai patinka, ką jis mėgsta. Neužmirškite, kad dėmesys ir apkabinimai taip pat bus atlygis. Jei vaikams patinka garsiniai signalai, puikus atlygiu bus muzikiniai žaislai grojantys, šviečiantys, judantys žaisliukai. Vyresni vaikai skatinami socialiniais apdovanojimais „šaunuolis“, žetonais.

Reakcijos į vaiko netinkamą elgesį:

- Ignoravimas (šaukimą, rėkimą ignoruokite, Negalima ignoruoti, kai kyla pavojus pačiam vaikui ir aplinkiniams)
- Žodinis nukreipimas
- Aplinkos ar užduoties nukreipimas
- Pagalbos pasiūlymas
- Stiprus vaikos apkabinimas, suspaudimas
- Sensorinė pertraukėlė (raminanti muzika)
- Apdovanojimo pašalinimas
- Fizinė pagalba
- Fizinis sulaikymas konkrečioje situacijoje
- Socialinis izoliavimas, jei kelia pavojų sau, kitiems
- Apdovanoti kitą vaiką už gerą elgesį (matys, kaip galima gauti atlygį)

Siekdami, kad vaiko elgesys gerėtų, būtinai pastebėkite vaiką gerai elgiantis. Kai jis darys tai, ką jūs norėtumėte jį matyti dažniau darant, atlyginkite. Duolite paskatinimą labai greitai, kadangi netgi sekundė ar dvi gali atitraukti vaiko dėmesį ir vaikas nesupras už ką buvo apdovanotas. Tokiu atveju gali atsitikti taip, kad jūs skatinsite jau kitą elgesį. Iš pradžių apdovanokite dažnai, bet vėliau apdovanokite tik retkarčiais.

Žetonų sistema naudojama kaip atlygis įgyti naujų įgūdžių, priemonė, padedanti keisti elgesį. Už surinktą žvaigždučių, lipdukų ar žetonų kiekį gauti norimą apdovanojimą.

Poelgis, kuris yra apdovanojamas, bus kartojamas dažniau.

